

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України
Лодзинський університет
Шуменський університет
імені Єпископа Костянтина Преславського**

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

**МАТЕРІАЛИ
VI Міжнародної наукової конференції
29 жовтня 2021 р.**

Київ – 2021

УДК 811
ББК 81.2
С

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 10 листопада 2021 р.)

Світ мови – світ у мові: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 29 жовтня 2021 р.; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова): тези доповідей / уклад. Т. В. Слива; за заг. ред. Ю. В. Кравцової. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. – 157 с.

ISBN 978-966-931-252-5

Збірник містить тези доповідей лінгвістів України, Болгарії, Грузії, Польщі, де розглядаються актуальні проблеми історичного розвитку мови, взаємозв'язку мови та мислення, мови як феномена культури, її ролі в міжкультурній комунікації, мовної семантики, лексикограматичних інновацій, функціонування мовних засобів у різних типах дискурсу, сутності мовної особистості, прикладні аспекти вивчення мови.

Призначено для лінгвістів – учених, викладачів, студентів.

ISBN 978-966-931-252-5

© Автори статей, 2021
© Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2021

СЛОВА-РЕАЛІЇ ЯК ОДИН ІЗ РІЗНОВИДІВ НАЦІОНАЛЬНО-МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ

Дослідження культурних особливостей мови належить до актуальних проблем сучасної лінгвістики, тому що розкриває факти зв'язку мови та культури, сприяє кращому їх розумінню. У той час, коли культура розвивається в надрах нації та забезпечує єдність національних культурних традицій, зв'язок між мовою та культурою трансформується у взаємодію компонентів: мова ↔ нація ↔ культура. Таким чином, мова відображає національну своєрідність народу, специфіку його культури, виступає джерелом інформації про національні особливості носіїв мови, їх ментальність.

Вагомий внесок у вивчення національних особливостей мови зробили такі мовознавці, як М. Бондар, Б. Бьодкер, В. Верещагін, С. Влахов, Р. Зорівчак, В. Костомаров, К. Райсс, О. Тупиця, С. Флорін, К. Фрезе та ін.

Одним з основних засобів передачі національно-культурної інформації виступає лексика, яка може мати різний рівень національно-культурної забарвленості та зумовленості. Екстра-лінгвістична складова, що є притаманною для національно-маркованих одиниць, як правило, передає інформацію про позамовні культурні особливості, відомі тільки носіям мови та незрозумілі для інших.

М. Бондар вказує, що національно-маркована лексика відображає національно-мовну картину світу певної нації, а також особливості економіки, географії, суспільного ладу, фольклору, літератури, усіх видів мистецтва, науки, побуту, звичаїв носіїв відповідної мови [1, с. 11].

Фактично, національно-маркована лексика виступає широкою категорією, що може включати безеквівалентну лексику, фонову лексику, слова-реалії, екзотизми, лакуни, етнолексеми, що містять національно-культурний компонент.

Одним із центральних різновидів національно-маркованих одиниць є слова-реалії. На думку Я. Рецкера, "реалії – це слова, що позначають предмети, процеси й явища, характерні для життя і побуту країни" [1, с. 33].

У свою чергу, Р. Зорівчак стверджує, що реалії являють собою моно- і полілексемні одиниці, основне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріпленій за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача [2, с. 26].

К. Райсс також описує реалії як предмети та споруди, звичаї та традиції, відомі лише в країні мови-джерела [5, с. 98]. Вона базується на визначенні Каде, який розглядає реалії як культурні та соціально-економічні явища та інститути певного соціально-економічного порядку чи певної культури.

Б. Бьодкер і К. Фрезе доповнюють визначення реалій, називаючи їх прототиповими одиницями культури, тобто “культурними об’єктами” (об’єкти, поняття та установи), що існують у певній географічній зоні з “природними об’єктами” [5, с. 39], таким чином, ономастична специфіка додається до реалій, якщо їх об’єкти доступні або відомі за межами певної культури.

Реалії стосуються специфічних для культури предметів та дій. Г.-Г. Дрьоссігер додає, що мова йде про чітку належність до бази знань мовної та культурної спільноти, у межах якої реалії завжди є комунікативно доступними та посилаються на них [5, с. 36]. Реалії як об’єкти дійсності різняться залежно від географічних, кліматичних, культурних, соціально-історичних умов, саме тому їх розуміють як унікальні предмети із специфічним національним колоритом. У той же час вони можуть представляти специфіку певної галузі та використовуватися як терміни в їх позначенні, посилаючись на різні предмети матеріальної та духовної культури, наприклад національні страви, одяг, спів, танці, соціальні явища тощо.

Н. Норд розглядає реалії як форму “культурних посилань” і вважає, що власне визначення “реалія” є неправильним, оскільки “воно ігнорує різницю між об’єктом і метамовою”, саме тому варто використовувати термін “позначення реалій” [4, с. 150].

Підсумовуючи зазначене вище, варто зауважити, що у більш широкому розумінні реалії варто розглядати як специфічні сутності (речі, види, ситуації), властиві культурі, різновид національно-історичної спадщини, яка займає певне місце в культурі.

Оскільки реалії становлять певні вузлові точки конкретної культури, при перекладі часто виникає проблема повної втрати їх культурного змісту. Незнання культурних питань заважає не лише адекватному спілкуванню, але й соціальному чи культурному існуванню, оскільки реалії посилаються на цінності та досвід розвитку культури.

Дж. Альбрехт також говорить про важливість культурного аспекту і порушує питання [3, с. 11] про перекладність не лише мовних відмінностей, а й соціально-культурного середовища, що часто виявляється додатковими труднощами на міжкультурному та міждисциплінарному рівні, тобто науковець наголошує на розгляді предметів та фактів в позамовній реальності, що завжди спричиняє труднощі у перекладі [3, с. 14].

Він розрізняє чотири типи реалій або понять, що несуть у собі культурну специфіку:

1) природні об'єкти: тварини, рослини, ландшафтні форми, які з'являються лише у певних місцевостях і для яких виникає питання, чи є вони загальновідомими;

2) артефакти (предмети, характерні для певних культур);

3) заклади країни: державні / приватні школи, заклади харчування, культурні осередки тощо;

4) колективне ставлення до предметів та фактів, сталі відношення.

В. Куц розмежує поняття реальності (частини оригінальної культурної реальності), реальні образи (когнітивні уявлення цієї реальності у свідомості представників оригінальної культури) та справжні імена (мовні вирази реальних образів) [1, с. 33]. Спільним знаменником цих визначень є те, що культура відноситься до того, що створено людиною, а також до колективної поведінки та ставлення. Однак немає згоди щодо належності власних назв та загальних назв природних об'єктів до елементів, характерних для культури.

Таким чином, щоб зрозуміти природу передачі реалій, виникає потреба у розумінні, наскільки точно кожна з окремо взятих реалій можна передати у межах декількох мов (вихідної та мови отримувача / отримувачів). Отже, перспектива дослідження вбачається у подальшому вивченні шляхів перекладу та відтворення національно-маркованої лексики, зокрема реалій, мовою перекладу.

Література:

1. *Бондар М.* Класифікація національно маркованих одиниць. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Філологія, педагогіка, психологія. 2015. Вип. 30. С. 31–36.
2. *Зорівчак Р.* Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів укр. прози). Львів, 1989. 108 с.
3. *Albrecht J.* Übersetzung und Linguistik. Tübingen: Narr, 2005. 328 s.
4. *Drößiger H.-H.* Zu ausgewählten Äquivalenzproblemen in zweisprachigen Glossaren. Beschreibung – Hypothesen – Lösungsvorschläge. Vertimo studios 2, 2009. S. 129–143.
5. *Reiß K.* Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik: Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen. München: Hueber (= Foreign Language Study). 1971. 124 s.

Куварова О. К. СПОСОБИ РОЗШИРЕННЯ СТАНДАРТНОГО КОМПЛЕКТУ КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ ЛИСТА.....	67
Кувшинова Н. М. КОНТЕКСТ И ЕГО РОЛЬ В АКТУАЛИЗАЦИИ УСТОЙЧИВЫХ ФРАЗ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА.....	70
Куцос О. І. ЗАСТОСУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ДО РОЗКРИТТЯ СУТНОСТІ КОНЦЕПТУ “НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР”.....	73
Кучма О. І., Онай О. С. МОДАЛЬНІ ЧАСТКИ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ.....	76
Лемещенко-Лагода В. В. СЛОВА-РЕАЛІЇ ЯК ОДИН ІЗ РІЗНОВИДІВ НАЦІОНАЛЬНО- МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ.....	79
Лесневска Д. С. ПРЕПОДАВАНІЕ ДЕЛОВОГО РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО В БОЛГАРСКОЙ СРЕДЕ.....	82
Леута О. І. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МОДЕЛЮВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВИ.....	84
Лещенко Т. О. , Жовнір М. М. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СТОМАТОЛОГА (АКЦЕНТУАЦІЙНИЙ АСПЕКТ).....	87
Малаш О. В. РИТУАЛИ ТА СТАНИ ПЕРЕХОДУ ЯК МОВНО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: БОЛГАРСЬКИЙ ДОСВІД.....	90
Могіла О. А. ГУЦУЛЬСЬКІ РЕГІОНАЛІЗМИ В МЕТЕОРОЛОГІЧНІЙ ЛЕКСИЦІ УКРАЇНСЬКИХ ГОВОРІВ.....	93
Музика Т. О. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ПОКОЛІННЯ Z У СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНИХ МАСМЕДІА.....	97

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Кафедра слов'янських мов

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

Матеріали VI Міжнародної наукової конференції

Українською, російською, англійською,
болгарською, іспанською, німецькою, польською, чеською мовами

За зміст і достовірність фактів, цитат, власних імен
та інших відомостей відповідають автори

Підписано до друку 18.11.2021 р. Формат 60x84/16.
Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 9,13. Обл.-вид. арк. 8,85.
Наклад 250 прим. Зам. № 219.
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (044) 239-30-26